

2014. GADA ZIŅOJUMS PAR CILVĒKTIESĪBU SITUĀCIJU LATVIJĀ

KOPSAVILKUMS

Latvijas Republikā pastāv daudzpartiju parlamentāras demokrātijas iekārta. Likumdošanas vara pieder vienpalātas parlamentam (Saeimai). 2014.gada 4.oktobrī brīvās un taisnīgās vēlēšanas tika ievēlēts parlaments 100 deputātu sastāvā. Varas iestādes efektīvi kontrolēja drošības spēkus.

Būtiskākā problēma cilvēktiesību jomā atskaites gadā bija korupcija.

Citu svarīgu problēmu vidū minama policijas darbinieku nelikumīga izturēšanās pret aizturētām personām, slikti apstākļi aizturēšanas un ieslodzījuma vietās, tiesvedības procesu novilcināšana, lai gan šādi gadījumi bija novērojami retāk nekā iepriekšējos gados; un nepilnīga īpašumu atgriešana ebreju kopienai. Nepilsoņi, kas sastāda aptuveni 13 procentus no kopējā iedzīvotāju skaita, naturalizējās lēnā tempā un nebija tiesīgi piedalīties vēlēšanās. Tika ziņots par vardarbību pret sievietēm, antisemitiskiem gadījumiem, cilvēktirdzniecību, un diskriminējošu sabiedrības attieksmi pret lesbietēm, gejiem un biseksuālām un transdzimumu (LGBT) personām.

Lai gan kopumā varas iestādes rīkojās atbilstoši, saucot pie atbildības amatpersonas, kuras izdarījušas pārkāpumus, joprojām pastāvēja bažas par nesodāmību korupcijas gadījumos.

1.daļa. Cilvēka integritātes cienīšana, tostarp tiesības būt pasargātam no:

a. Patvaļīgas vai nelikumīgas dzīvības atņemšanas

Netika ziņots par to, ka varas iestādes vai to pārstāvji būtu izdarījuši patvaļīgas vai nelikumīgas slepkavības.

b. Pazušanas

Netika ziņots par pazušanām, politiski motivētām nolaupīšanām vai cilvēku nolaupīšanām ar nolūku saņemt izpirkuma naudu.

c. Spīdzināšanas un cita veida cietsirdīgas, necilvēcīgas vai pazemojošas izturēšanās vai sodīšanas

Lai gan Satversme un likums aizliedz minētās darbības, tika ziņots, ka valsts amatpersonas tās pielietojušas praksē. Tiesībsarga birojs turpināja saņemt sūdzības par sliktu izturēšanos no policijas puses un ziņojumi liecināja par to, ka policija turpina slikti izturēties pret aizturētajiem.

11.martā Eiropas Padomes Spīdzināšanas novēršanas komiteja (SNK) publicēja ziņojumu par tās delegācijas vizīti valstī 2013.gada septembrī. Ziņojumā norādīts, ka vairākas aizturētās personas sūdzējušās delegācijas biedriem par sliktu izturēšanos no policijas puses.

Līdz jūnijam Valsts policijas Iekšējās drošības birojs saņēma 151 sūdzību par iespējamu vardarbību no policijas puses; salīdzinājumam – šajā pašā laika posmā 2013. gada laikā tika saņemtas 149 sūdzības. No minētajiem ziņojumiem varas iestādes noraidīja 73. Piemērotie soda mēri ietvēra brīdinājuma izteikšanu un piespiedu darbus.

Līdz jūnijam tiesībsargs saņēma 17 sūdzības par sliktu izturēšanos no policijas puses aizturēšanas vai izmeklēšanas laikā, no kurām astoņas bija par fizisku vardarbību un deviņas par iespējamu "garīgu vardarbību." Bija arī 10 sūdzības no ieslodzītajiem par fiziski vardarbīgu izturēšanos no darbinieku puses; 19 ieslodzītie savukārt apgalvoja, ka cietuši no emocionālās vardarbības.

Apstākļi ieslodzījuma vietās un aizturēšanas centros

Kopumā, lai gan bija novērojami uzlabojumi, apstākļi ieslodzījumu vietās un aizturēšanas centros neatbilda starptautiskiem standartiem.

Fiziskie apstākļi: Tieslietu ministrija ziņoja, ka 11 valsts cietumos un aizturēšanas centros tika turēti 4963 cilvēki. No apcietinātajiem 1433 personas gaidīja tiesu vai apelācijas tiesas spriedumu. Minētajās iestādēs ir paredzētas 7970 ieslodzīto uzņemšanai. Likums nosaka, ka aizturētos un notiesātos jātur šķirti, un varas iestādes šo noteikumu ievēroja.

Ieslodzīto vidū bija 40 jaunieši, kas tika turēti atsevišķā audzināšanas iestādē nepilngadīgajiem, kurā nodrošināta arī valsts finansēta skola.

Ieslodzīto vidū bija 360 sievietes, kas atradās atsevišķā cietumā. Divas nepilngadīgās ieslodzītās tika turētas atsevišķā sieviešu cietuma spārnā. Tiesībsarga birojs un nevalstiskās organizācijas (NVO) secināja, ka fiziskie apstākļi sieviešu cietumā bija labāki nekā citās ieslodzījumu vietās.

2013.gada septembrī Ieslodzījumu vietu pārvalde izveidoja darba grupu Tieslietu ministrijas personāla sastāvā ar mērķi izvērtēt apstākļus visos cietumos, sagatavot stratēģisku dokumentu par pārvaldes misiju un mērķiem tuvākajai piecgadei, kā arī attīstīt veiksmīgāk funkcionējošu mehānismu, lai atbildētu uz 5000 sūdzībām, ko pārvalde saņem no ieslodzītajiem ik gadu. Darba grupa jau sākotnēji secināja, ka veselības aprūpes pakalpojumi, infrastruktūra un dzīvojamā platība bija nepietiekami. Daži ieslodzītie mitinājās 2,5 kvadrātmetru telpā, lai gan ES likumdošanā noteikta minimālā 4 kvadrātmetru prasība. Kopumā dzeramais ūdens ieslodzītajiem bija pieejams. Pārtika bija atbilstoša.

Līdz novembra vidum bija notikušas četras šķietamas pašnāvības. Vienu no lietām varas iestādes slēdza nozieguma sastāva trūkuma dēļ. Pārējās lietas ziņojuma sagatavošanas brīdī novembra vidū bija izmeklēšanās procesā.

Gada pirmo sešu mēnešu laikā Tiesībsarga birojs saņēma 46 sūdzības par ieslodzījuma apstākļiem, salīdzinot ar 97 sūdzībām 2013.gadā kopumā. 12 no 2014.gadā izteiktajām "sūdzībām" bija lūgumi sniegt informāciju par iepriekšējo uzraudzības darbu rezultātiem. Gada pirmo astoņu mēnešu laikā Tieslietu ministrija saņēma 48 sūdzības par ieslodzījuma apstākļiem, salīdzinot ar 250 sūdzībām 2013.gadā kopumā. Gada laikā Ieslodzījumu vietu pārvalde, darbojoties Tieslietu ministrijas uzraudzībā, centās uzlabot ieslodzījuma apstākļus. Saņemtās sūdzības bija saistītas ar vispārējiem ieslodzījuma apstākļiem, veselības aprūpes pieejamību un cilvēktiesību pārkāpumiem.

Pārvaldība: Datu reģistrācija par ieslodzītajiem kopumā bija atbilstoša; pārvaldnieki izmantoja 2012.gadā izveidoto centrālo datu bāzi par ieslodzītajiem. Varas iestādes pieņēma alternatīvas soda sankcijas, tostarp saīsinātus spriedumus un rehabilitācijas programmas nevardarbīgiem likumpārkāpējiem ar nolūku mazināt ieslodzīto skaitu. Ieslodzītajiem tika nodrošināta arī atbilstoša iespēja tikt ar apmeklētājiem. Dažas NVO sūdzējās, ka apmeklētāju nošķiršana no ieslodzītajiem ar stikla sienu tikšanās laikā, kas nav noteikumos norādīta kā obligāta prasība, ir ieslodzīto privātuma pārkāpums. Latvijas Islāma kultūras centra

pārstāvji ziņoja, ka ieslodzītajiem musulmaņiem bija ierobežota iespēja saņemt lūgšanu paklājus un "halal" pārtiku. Taču kopumā varas iestādes nodrošināja ieslodzītajiem iespēju saprātīgā apjomā piekopt savu reliģiju.

Ieslodzītie un aizturētie varēja bez cenzūras iesniegt sūdzības tiesu institūcijām. Kopumā varas iestādes izmeklēja ticamus apgalvojumus par nehumāniem apstākļiem un dokumentēja izmeklēšanu rezultātus publiski pieejamā veidā, tomēr dažas NVO apgalvoja, ka cietuma personāls šīs sūdzības neizskatīja savlaicīgi.

Tiesībsarga birojs pārraudzīja apstākļus ieslodzījuma un aizturēšanas vietās. Gada pirmo sešu mēnešu laikā tiesībsargs septiņas apmeklēja cietumus, uzraugot to kopējo stāvokli, resocializācijas programmas, veselības aprūpi, drošību un pārvaldības programmas cietumos. Tieslietu ministrija un citas valsts iestādes izmeklēja un pārraudzīja apstākļus cietumos un aizturēšanas centros.

Neatkarīga pārraudzība: Varas iestādes sniedza atļauju neatkarīgiem nevalstiskiem novērotājiem veikt pārraudzību.

Uzlabojumi: NVO ziņoja, ka atskaites gadā varas iestādes uzlaboja noteiktus apstākļus cietumos un citās aizturēšanas vietās. Ieslodzījumu vietu pārvalde ieviesa programmas, kuru mērķis bija cīnīties pret pašnāvību gadījumiem un narkotiku lietošanu. Tā arī veica pārstrukturizāciju veselības aprūpes nodaļā.

Ieslodzījumu vietu pārvalde arī risināja problēmas, kas saistītas ar ieslodzītiem ārvalstniekiem, kuru skaits sastāda apmēram 40. Tā izdeva brošūras apsardzes darbiniekiem, kurās skaidrots, kā izturēties pret ārvalstu ieslodzītajiem, un izveidoja interneta rīku ārvalstu ieslodzītajiem, ar kura palīdzību var apgūt latviešu valodas pamatus.

Jūlijā, sekojot Eiropas Padomes rekomendācijām varas iestādes veica grozījumus likumdošanā, ieviešot alternatīvu sodu mērus, tostarp elektronisku uzraudzību, ar nolūku izvairīties no iespējamās pārapdzīvotības cietumos.

d. Patvaļīgas arestēšanas vai aizturēšanas

Konstitūcija un likums aizliedz patvaļīgu arestēšanu un aizturēšanu, un varas iestādes kopumā ievēroja šos aizliegumus.

Policijas un drošības sistēmas loma

Valsts policija, Drošības policija un Valsts robežsardze atrodas Iekšlietu ministrijas pakļautībā. Pašvaldību policijas darbu kontrolē pašvaldības. Karaspēks, Militārais pretizlūkošanas dienests, Drošības dienests un Zemessardze atrodas Aizsardzības ministrijas pakļautībā. Valsts policija un Pašvaldības policijas spēki dala atbildību par sabiedriskās kārtības uzturēšanu. Saskaņā ar likumu amatpersonām ir jāaizsargā personu tiesības un likumīgās intereses neatkarīgi no to pilsonības vai sociālekonomiskās un kultūras piederības.

Kriminālizmeklēšana parasti ir Valsts policijas kompetencē, taču to veikt ir tiesīga arī Drošības policija, Finanšu policija, Militārā policija, kā arī cietumu pārvaldes iestādes un Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs. Drošības policija ir atbildīga par terorisma un citu iekšējo draudu apkarošanu. Nacionālie bruņotie spēki un Zemessardze ir galvenokārt atbildīgi par ārējo drošību.

Civilās varas iestādes saglabāja efektīvu kontroli pār drošības spēkiem, un valdības rīcībā bija iedarbīgi mehānismi, lai izmeklētu un sodītu par ļaunprātīgu amata izmantošanu un korupciju. Gada laikā nebija ziņojumu par nesodāmību drošības spēkos.

Arestēšanas procedūras un izturēšanās pret aizturētajiem

Saskaņā ar likumu personu arestēšanu drīkst veikt pamatojoties uz apcietināšanas orderi, ko izsniegusi pilnvarota tiesu amatpersona. Izņēmums ir gadījumi, kas atsevišķi atrunāti likumā, piemēram, ja aizturēšanu veic policijas darbinieks nozieguma izdarīšanas brīdī, vai, ja aculiecinieks atpazīst aizdomās turamo, vai arī bēgšanas riska gadījumā. Likums pieprasa, ka 48 stundu laikā sūdzētājam ir apcietinātais vai nu jāatbrīvo vai šai personai jāizvirza apsūdzību un tā jānodod tiesai. Kopumā varas iestādes ievēroja šo prasību. Parasti amatpersonas nekavējoties informēja aizturētos par tiem izvirzītajām apsūdzībām. Lai gan pastāv galvojuma sistēma, tā tika pielietota samērā reti, visbiežāk ekonomisko noziegumu gadījumos.

Aizturētajiem ir tiesības uz advokāta klātbūtni pratināšanas laikā, un tie parasti tika informēti par šīm tiesībām. Kopumā valsts nodrošināja advokātus mazturīgiem apsūdzētajiem. Likums nosaka atšķirības starp mazgadīgajiem un pieaugušajiem attiecībā uz apsūdzības izvirzīšanu un sprieduma izdarīšanu.

Varas iestādes atļāva aizturētajiem tūlītēju saziņu ar to ģimenes locekļiem. Nebija ziņojumu par to, ka aizdomās turamie būtu aizturēti bez tiesībām sazināties vai atrastos mājas arestā.

Pirmstiesas apcietinājums: Saskaņā ar likumu visnopietnāko noziegumu gadījumos pirmstiesas apcietināšana nedrīkst pārsniegt 15 mēnešus no pirmā lietas reģistrēšanas brīža. Maksimālais apcietināšanas laiks ir 21 mēnesis. Saskaņā ar Tieslietu ministrijas datiem vidējais ilgums no pirmā ieraksta izdarīšanas līdz pirmajai tiesas procedūrai ir 2,5 mēneši krimināllietās un gandrīz 2 mēneši apelāciju lietās. NVO turpināja izteikt bažas par pirmstiesas apcietinājuma ilgumu, lietu izskatīšanas atlikšanu un apsūdzības darbībām, kas mēdza paildzināt tiesvedību. Gada pirmo 10 mēnešu laikā Tiesībsarga birojs saņēma 69 sūdzības par prokuroru veiktiem juridiskiem manevriem, kuru rezultāta tiesas prāvas ieilga.

e. Taisnīgas un atklātas tiesas liegšanas

Konstitūcija un likums paredz neatkarīgu tiesvedību, un varas iestādes kopumā ievēroja tiesvedības neatkarību praksē. Tomēr pastāvēja problēmas, tostarp neefektivitāte. Konstitūcija un likums nodrošina tiesības uz taisnīgu, atklātu tiesu, un vairums tiesnešu šīs tiesības ievēroja. Daudzi tiesneši neievēroja 2013.gadā Tieslietu ministrijas noteikto prasību publicēt tiesu spriedumus internetā. Saskaņā ar ministrijas datiem pagājušajā gadā tikai 5 procenti tiesas sēžu tika ierakstīti, lai gan 2012.gadā audio ierakstīšanas iekārtas tika uzstādītas visās tiesu zālēs. Atsevišķos gadījumos tiesas lēmumi, kā arī tiesnešu un tiesvedības sistēmas taisnīgums joprojām bija apšaubāms. Gada pirmo desmit mēnešu laikā Tiesībsarga birojs saņēma 26 sūdzības par ieilgušu tiesvedību un pirmstiesas aizturēšanu, salīdzinājumā ar 134 sūdzībām 2013.gadā.

Tiesvedības procedūras

Konstitūcija un likums nodrošina tiesības uz taisnīgu tiesu un neatkarīgi tiesneši kopumā ievēroja šīs tiesības.

Apsūdzētajiem ir tiesības uz nevainības prezumpciju, nekavējoties detalizēti tikt informētiem par tiem izvirzīto apsūdzību, kā arī vairumā gadījumos uz atklātu iztiesāšanās procesu bez nepamatotas novilcināšanas, tomēr lietas var tikt izskatītas arī slēgtā tiesas sēdē ar nolūku aizsargāt valsts noslēpumus vai nepilngadīgo intereses. Apsūdzētajiem ir tiesības savlaicīgi konsultēties ar advokātu; šīs izmaksas sedz valsts, ja apsūdzētais ir mazturīgs. Likums nodrošina tiesības uz pienācīgu termiņu un iespējām lietas aizstāvības sagatavošanai. Apsūdzētajiem ir tiesības iepazīties ar varas iestāžu rīcībā esošajiem pierādījumiem, konfrontēt lieciniekus, kas liecina pret tiem, uzaicināt lieciniekus un iesniegt pierādījumus

savai aizstāvībai, nebūt piespiestiem liecināt vai atzīt savu vainu, kā arī iesniegt apelācijas sūdzību. Kopumā varas iestādes šīs tiesības ievēroja.

Valstī nav zvērināto tiesas, un lielāko daļu lietu izskata viens tiesnesis. Tiesvedības procesi notiek latviešu valodā. Taču apsūdzētie, kas pietiekoši nepārvalda latviešu valodu, ir tiesīgi iepazīties ar lietas materiāliem un piedalīties tiesas procesā savā dzimtajā valodā ar tulka palīdzību.

Gan tiesībsargs, gan NVO izteica bažas par to, ka ilga tiesvedības novilcināšana bieži kavēja piekļuvi tiesu sistēmai. Problēma īpaši saasināti izpaudās administratīvajā tiesā, kur pat līdz nenozīmīgu lietu pirmreizējai izskatīšanai varēja paiet divi gadi. Tieslietu ministrija pieņēma mērus, lai mazinātu neizskatītu lietu skaitu civiltiesās un krimināltiesās, tostarp pieņemot darbā papildu tiesnešus. Pirmo gada sešu mēnešu laikā lietu izskatīšanas ilgums pilsētas un rajona tiesās mazinājās. Vidēji vienas lietas izskatīšana ilga astoņus mēnešus pilsētas tiesās un četrus mēnešus rajona tiesās. Krimināllietas izskatīšana vidēji aizņēma sešus mēnešus pilsētas tiesās un trīs mēnešus rajona tiesās.

Janvārī tika izdoti likuma grozījumi, kas noteica par obligātu tiesu prāvu ierakstīšanu audio formātā un rakstveidā. Varas iestādes uzstādīja videokonferenču aprīkojumu 66 tiesu telpās un audio ierakstu veikšanas aprīkojumu 323 telpās.

Aprīlī "Reportieri bez robežām" izteica bažas par lēmumu liegt publisku piekļuvi kāda pētnieciska žurnālista lietas izskatīšanai, kur tika atklāti iespējami Rīgas mēra pārkāpumi, kā arī tiesas sēdēm, kur kāda privātpersona atklāja informāciju par valdības darbinieku algām 2011.gadā. "Reportieri bez robežām" aicināja abās lietās noturēt atklātas tiesas sēdes, pamatojoties uz to, ka neviens no gadījumiem nebija klasificējams kā izņēmums, kas ļautu tiesas sēdi noturēt slēgti, proti, ja tajā iesaistītā persona būtu mazgadīga, slima, ja tā būtu ģimenes lieta, jeb tajā tiktu atklāta slepena informācija. NVO arī izteica bažas par to, ka tiesnesis, kas nozīmēts abu lietu izskatīšanai, nebija specializējies informācijas brīvības lietās.

Politiski ieslodzītie un aizturētie

Nebija ziņojumu par politiski ieslodzītajiem vai aizturētajiem.

Civillietu tiesas procedūras un līdzekļi

Likums paredz neatkarīgu un taisnīgu iztiesāšanu civillietās, kā arī iespēju iesniegt tiesā prasību kompensēt cilvēktiesību pārkāpumus vai tos pārtraukt. Privātpersonas ir tiesīgas iesniegt apelācijas Eiropas Cilvēktiesību tiesā (ECT) lietās, kurās valsts iespējams pārkāpusi Eiropas Cilvēktiesību konvenciju. Kopumā varas iestādes ievēroja civilprocesa likumu un izpildīja civiltiesu rīkojumus.

Reģionāli Cilvēktiesību tiesas lēmumi

Gada laikā ECT pasludināja 19 tiesas spriedumus lietās pret valsti un 17 gadījumos konstatēja Eiropas Cilvēktiesību konvencijas pārkāpumus. Visvairāk pārkāpumu attiecās uz 3. pantu - aizliegumu spīdzināt un pazemojoši izturēties. Kopumā varas iestādes nekavējoties rīkojās atbilstoši ECT tiesas spriedumiem.

Īpašuma atgūšana

Vairākas reliģiskās kopienas turpināja centienus atgūt kopienas vai reliģiskus īpašumus. Otrā pasaules kara laika ebreju kopienu īpašumu atgūšana joprojām netika pilnībā pabeigta. Valdība un Latvijas Ebreju kopienu padome nespēja vienoties nedz par likumisku risinājumu īpašumu atgūšanai, nedz arī par likumīgi atgūstamo īpašumu skaitu. Minētie īpašumi ietvēra kapsētas, bijušās sinagogas, skolas, slimnīcas un kultūras centrus. Likumā nav paredzēts mehānisms šo īpašumu atgūšanai.

f. Patvaļīgas iejaukšanās privājumā, ģimenē, privātajā dzīvē vai sarakstē

Konstitūcija un likums aizliedz šādas darbības, un nebija ziņojumu par to, ka varas iestādes šos aizliegumus neievērotu praksē.

2. daļa. Civilo brīvību cienīšana, ietverot:

a. Vārda un preses brīvību

Konstitūcija un likums nodrošina vārda brīvību, tai skaitā preses pārstāvjiem, taču ir noteikti ierobežojumi, kas saistīti ar naida kurināšanu uz rases vai etniskās piederības pamata, kā arī aizliegums noliegti vai slavināti noziegumus pret cilvēci un zināmus kara noziegumi. Varas iestādes kopumā ievēroja likumu.

Vārda brīvība: Lai gan likums kopumā nodrošina vārda brīvību, naida kurināšana uz rases vai etniskās piederības pamata un nepatiesas informācijas izplatīšana

saistībā ar finanšu sistēmu tiek uzskatīta par noziegumiem. Maijā parlaments pieņēma likuma grozījumus, kas aizliedza slavināt vai noliegt genocīdu, noziegumus pret cilvēci un kara noziegumus pret valsti, ko veikusi Padomju Savienība vai nacistiskā Vācija. Saskaņā ar šo likumu pārkāpējiem draud piecu gadu cietumsods, piespiedu darbs vai naudas sods.

Septembrī Drošības policijas uzsāka izmeklēšanu pret trim pilsoņiem par publiskiem aicinājumiem uz teroristiskām darbībām, publicējot video materiālus, kuros izteikts aicinājums piedalīties karadarbībā Ukrainas dienvidaustrumos. Decembra sākumā šī lieta joprojām bija izmeklēšanas procesā.

Preses brīvība: Neatkarīgie plašsaziņas līdzekļi aktīvi darbojās un izteica plašu viedokļu amplitūdu ar zināmiem ierobežojumiem. Likums nosaka, ka nacionālajos un reģionālajos elektroniskajos medijos 65 procentiem no kopējā ētera laika jātiek raidītiem latviešu valodā, jeb arī programmām jānodrošina dublāžu vai subtitrus latviešu valodā. Bija pieejams ļoti plašs programmu klāsts krievu valodā.

Oktobrī parlaments grozīja vairākus pantus Elektronisko mediju likumā, atceļot iespēju izmantot vairākas valodas programmu veidošanā radio stacijās. Visām radio stacijām, kas šobrīd 50 procentus no sava satura raida latviešu valodā, tiks pieprasīts raidīt latviski pilnībā visu saturu sākot ar 2016.gada 1.janvāri, taču stacijas, kuru saturs latviešu valodā nepārsniedz 50 procentus, būs spiestas izvēlēties raidīt vai nu vienīgi latviešu valodā, vai kādā svešvalodā.

Augustā Rīgas Centra rajona tiesa iesaldēja vadošajam nedēļas laikrakstam "Ir" piederošus aktīvus aptuveni 23000 eiro (\$28,800) vērtībā, pamatojoties uz pieteikumu, ko iesniedzis kāds maksātnespējas administrators, kas apgalvoja, ka kāda no laikraksta publikācijām ir aizskārusi tā godu. Minētais administrators 2012.gadā iesūdzēja "Ir" pēc raksta "Neglītā maksātnespējas virtuve" publicēšanas. Septembrī lieta vēl gaidīja izskatīšanu tiesā. Tiesas lēmumam iesaldēt "Ir" aktīvus pirms lietas izskatīšanas nebija precedentu.

Lieta pret žurnālistu Leonīdu Jākobsonu, kas 2013.gadā apsūdzēts par privātās sarakstes tiesību pārkāpšanu, decembrī vēl nebija slēgta. 2011.gadā Jākobsons tika arestēts un atradās īslaicīgā apcietinājumā par to, ka publicējis iespējams privātu elektronisko saraksti starp Rīgas mēru Nilu Ušakovu un kādu ārvalstu diplomātu. Latvijas žurnālistu asociācija un citas NVO kritiski izteicās par viņa arestu, uzskatot to par preses brīvības ierobežošanu.

Cenzūra un satura ierobežojumi: Aprīlī varas iestādes uz trijiem mēnešiem pārtrauca Krievijas televīzijas kanāla RTR translāciju, pamatojot to ar propagandas izplatīšanu par krīzi Ukrainā. Latvijas Nacionālā elektronisko plašsaziņas līdzekļu padome (NEPLP) uzskatīja, ka minētās pārraides radīja draudus Latvijas sabiedrībai un nacionālajai drošībai, kā arī pārkāpa Elektronisko masu mediju likumu. NEPLP apgalvoja, ka propaganda par karu un naida kūdīšana pārkāpa vārda brīvības robežas, un tādēļ raidīšanas vai retranslācijas ierobežojumi atbilda likuma normām.

Saskaņā ar Valsts valodas centru pašvaldības ir tiesīgas tulkot svešvalodās brošūras par dažādām tēmām, ar noteikumu, ka pilns teksts tiek publicēts arī latviešu valodā un izvietots publikācijas sākumā, izmantojot tāda paša izmēra fontus. Šādu materiālu izplatīšana nevar tikt iedzīvotājiem uzspiesta, piemēram, tie nevar tikt ievietoti privātās pastkastītēs bez īpašas atļaujas vai lūguma.

Interneta brīvību

Nebija valstisku ierobežojumu interneta piekļuvei vai interneta satura cenzūras, kā arī ticamu ziņojumu, ka varas iestādes būtu pārbaudījušas elektroniskas sarakstes bez atbilstošām likumīgām pilnvarām.

Privātpersonas un grupas varēja izteikt viedokli ar interneta starpniecību, tai skaitā arī elektroniskajās vēstulēs.

Vārda brīvība internetā pakļāvās tādiem pašiem ierobežojumiem kā citi vārda un preses brīvības veidi. Drošības policija uzsāka astoņas krimināllietas, kas saistītas ar etnisku, nacionālu vai rasu naidu izraisīšu materiālu publicēšanu internetā.

Saskaņā ar Latvijas Interneta asociācijas datiem, 82 procentiem iedzīvotāju bija piekļuve internetam.

Decembrī Rīgas rajona tiesa piesprieda kādam vīrietim nosacītu brīvības atņemšanu uz vienu gadu par etniska naida kurināšanu "Facebook" vietnē, aicinot organizēt "Latvijas Maidānu" ar mērķi raisīt nesaskaņas latviešu un krievu tautības iedzīvotāju vidū.

Akadēmiskā brīvība un kultūras pasākumi

Nebija valstisku akadēmiskās brīvības vai kultūras pasākumu ierobežojumu.

b. Mierīgas pulcēšanās un apvienošanās brīvība

Pulcēšanās brīvība

Konstitūcija un likums nodrošina pulcēšanās brīvību, un varasiestādes kopumā ievēroja šīs tiesības praksē, taču gada laikā tika noteikti daži ierobežojumi.

Desmit dienas pirms demonstrācijas rīkošanas tās organizētājiem jāiesniedz pieteikums attiecīgajām varas iestādēm. Lai novērstu sabiedriskas nekārtības, atļaujas izsniegšana var tikt atteikta vai lēmums mainīts. Daži novērotāji turpināja kritizēt likuma prasību iesniegt atļaujas pieteikumu 10 dienas pirms plānotā protesta, uzskatot to par pulcēšanās brīvības ierobežojumu.

Gada laikā notika daudzas mierīgas demonstrācijas bez varas iestāžu iejaukšanās. Policija parasti neiejaucās mierīgos pulcēšanās pasākumos un nodrošināja demonstrantiem pienācīgu drošību. Tomēr, pamatojoties uz potenciālām provokācijām un drošības apdraudējumam, policija atteicās izsniegt atļaujas dažām grupām, kas vēlējas organizēt ar Ukrainas krīzi saistītas prokrieviskas demonstrācijas.

Pamatojoties uz Drošības policijas ieteikumu, Rīgas dome aprīlī neizsniedza atļauju Nepilsoņu kongresam organizēt demonstrāciju un koncertu Rīgas centrā. Drošības policija apgalvoja, ka pasākums tika organizēts ar apzinātu mērķi šķelt Latvijas sabiedrību provokatīvā veidā, radīt ideoloģisku un etnisku saspīlējumu, kā arī potenciālu fizisku konfrontāciju risku.

16. martā notika ikgadējais gājiens, lai pieminētu latviešu karavīrus, kas cīnījās Vācijas Waffen SS vienībās pret Padomju armiju 2. Pasaules kara laikā. Neoficiālajā gājienā piedalījās ultra labējie aktīvisti, veterāni un to ģimenes. Novērotāji atzīmēja, ka, neraugoties uz demonstrantu oponentu klātbūtni, gājiens norisinājās mierīgi. Iepriekš, 11. martā Ministru kabinets bija nācis klajā ar publisku aicinājumu nepiedalīties neoficiālajā piemiņas pasākumā. Premjerministre nāca klajā ar paziņojumu, ka "Latvija ir vienmēr nosodījusi noziegumus pret cilvēci, ko izdarījuši abi totalitārie režīmi, nosoda Holokaustu un godā totalitāro režīmu upuru piemiņu." Gājienā netika izmantota nacistu vai antisemītiska simbolika. Pēc vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministra paziņojuma par lēmumu piedalīties gājienā, premjerministre to aicināja atkāpties no amata.

Apvienošanās brīvība

Konstitūcija un likums paredz apvienošanās brīvību, un varas iestādes ievēroja šīs tiesības praksē. Tomēr likums aizliedz komunistu, nacistu vai citu organizāciju reģistrēšanu, kas ir pretrunā ar konstitūciju vai propagandē vardarbīgu varas gāšanu.

c. Reliģiskā brīvība

Skatiet Valsts departamenta starptautisko ziņojumu par reliģisko brīvību interneta vietnē: www.state.gov/j/drl/irf/rpt/.

d. Pārvietošanās brīvība, iekšēji pārvietotās personas, bēgļu un bezpavalstnieku aizsardzība

Konstitūcija un likums paredz pārvietošanās brīvību valsts ietvaros, tiesības uz izbraukšanu uz ārzemēm, emigrāciju un repatriāciju, un varas iestādes kopumā šīs tiesības ievēroja praksē, arī attiecībā uz valsts nepilsoņiem. Valsts sadarbojās ar ANO Augstā komisāra bēgļu jautājumos biroju (ANOAKBJB) un citām humanitārām organizācijām, lai nodrošinātu aizsardzību un palīdzību bēgļiem, bēgļiem, kas atgriežas, patvēruma meklētājiem, bezpavalstniekiem, un citām personām, kas saskaras ar līdzīgām problēmām.

Bēgļu aizsardzība

Patvēruma pieejamība: Valsts likumi paredz patvēruma piedāvāšanu vai bēgļa statusa piešķiršanu, un valsts ir izveidojusi sistēmu, kuras mērķis ir sniegt bēgļiem drošību. Kopumā šī sistēma tika aktīvi pielietota, bija pieejama un atbilda tiesas procedurālajām prasībām. Likums sniedz patvēruma pieprasītājiem tiesības saņemt no Valsts robežsardzes informāciju par patvēruma pieprasīšanas procedūram sev saprotamā valodā.

Latvijas Cilvēktiesību centrs, kas nodrošināja juridiskus pakalpojumus dažiem patvēruma meklētājiem, izteica bažas par to, ka patvēruma pieprasītājiem un bēgļiem ne vienmēr nekavējoties bija pieejama juridiska pārstāvība.

Saskaņā ar Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes datiem gada pirmo desmit mēnešu laikā patvērumam valstī pieteicās 145 personas. Gada pirmo sešu mēnešu laikā varas iestādes diviem pieprasītājiem piešķīra patvēruma meklētāja statusu; šo personu pieteikumi bija izskatīšanas procesā. Varas iestādes trijām personām piešķīra bēgļa statusu. Varas iestādes atgriezās personas, kam patvēruma atteikts, to tranzīta valstī vai pirmdzimtenē.

Droša pirmdzimtene/tranzīta valsts: Valsts kopumā neiztiesāja patvēruma lietas, pamatojoties uz pieteicēja pirmdzimteni vai tranzīta valsti. Latvijai kā ES dalībvalstij ir saistoša Dublinas regula III, kas dod varas iestādēm tiesības atgriezt patvēruma meklētājus, kas ieradušies no citām ES dalībvalstīm, pirmajā ES iebraukšanas valstī, izņemot ģimenes atkalapvienošanās gadījumus un citus cilvēciskus apsvērumus. Nebija ticamu sūdzību par to, ka varas iestādes ignorējušas īpašus gadījumus vai, sekojot standarta procedūrai, atgriezušas patvēruma meklētājus valstīs, kurās vāji attīstīta patvēruma sniegšanas sistēma.

Pagaidu aizsardzība: Likums nosaka pagaidu aizsardzību privātpersonām, kas nekvalificējas bēgļu statusam. Gada pirmo desmit mēnešu laikā neradās nepieciešamība izmantot šo aizsardzības veidu.

Bezpavalstnieki

Pilsonība tiek galvenokārt pārmantota no vecākiem. Vairumā gadījumu Latvijas pilsonim piedzimusi persona saņem Latvijas pilsonību. Likums nosaka arī automātisku pilsonības piešķiršanu bērnam, kas dzimis valstī rezidējošiem vecākiem nepilsoņiem, ja, reģistrējot bērna piedzimšanu, viens no vecākiem iesniedz pilsonības pieprasījumu.

Saskaņā ar varas iestāžu datiem gada laikā 83 procenti bērnu, kas dzimuši vecākiem nepilsoņiem, automātiski saņēma pilsonību, salīdzinājumam - 52 procenti šādu jaundzimušo reģistrēti kā pilsoņi no 2011.gada jūlija līdz 2013.gada oktobrim, kad spēkā stājās automātiska pilsonības piešķiršana. Likums arī nosaka vienkāršotu procedūru, kurā nepilsoņu nepilngadīgie bērni var pieprasīt pilsonību.

Likums iedibina naturalizācijas procedūras pilsonības piešķiršanai valstī dzīvojošiem nepilsoņiem. Daudzos gadījumos tās ietver latviešu valodas prasmju testu, kā arī zināšanu pārbaudi par valsts konstitūciju un vēsturi. Saskaņā ar likumu noteiktas personas ir atbrīvotas no šo pārbaudījumu kārtošanas, tostarp personas ar īpašām vajadzībām. No pārbaudījumu kārtošanas ir atbrīvotas arī personas, kas beidzot vidusskolu ieguvušas vismaz 50 procentu vērtējumu latviešu valodā. Noteiktos gadījumos likums pieļauj dubultpilsonību.

Saskaņā ar ANOAKBJB datiem gada sākumā valstī uzturējās apmēram 267789 bezpavalstnieki. Taču Valsts pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes dati liecina, ka sākot ar jūliju valstī dzīvoja 282876 personas ar nepilsoņu statusu un 176 Latvijas izcelsmes bezpavalstnieki. Tika ziņots arī, ka valstī dzīvoja 43

bezpavalstnieki no Igaunijas, Baltkrievijas, Lietuvas, Moldovas, Somijas un Spānijas. Lai gan ANOAKBJB iekļāva lielāko daļu no valsts lielā nepilsoņu iedzīvotāju skaita kopējos datos, valsts institūcijas to nedarīja, izvēloties vairumu no tiem saukt par "nepilsoņiem", pamatojoties uz to, ka saskaņā ar valsts likumu vairums no tiem bija tiesīgi naturalizēties. Valsts atzina par bezpavalstniekiem tikai tās personas, kas nepretendēja uz ārzemju pilsonību vai nepilsoņa statusu. Bezpavalstnieki var saņemt pilsonību naturalizācijas kārtībā, pēc tam, kad likumīgi nodzīvojuši valstī vismaz piecus gadus. Nepilsoņi sastādīja aptuveni 13 procentus no kopējā iedzīvotāju skaita.

Nepilsoņi lielākoties ir personas ar slāvu izcelsmi, kas ieceļoja valstī padomju okupācijas laikā, un to pēcteči automātiski nekļuva par pilsoņiem, kad valsts atguva suverenitāti 1991. gadā. Tomēr tiem ir pastāvīgas uzturēšanas atļauja, konsulārā aizsardzība ārzemēs, tiesības atgriezties valstī, darba tiesības, izņemot dažus amatus valsts un privātajā sektorā, kas saistīti ar tieslietu sistēmu, likuma izpildi un nacionālo drošību, kā arī tiesības uz visiem valsts sociālajiem pabalstiem. Būdami nepilsoņu statusā, viņi nav tiesīgi ne vēlēties municipālās vai nacionālās vēlēšanās, ne dibināt politisku partiju, ja tajā vismaz puse biedru nav valsts pilsoņi.

Neskatoties uz atvieglotām prasībām vairums nepilsoņu nepieteicās pilsonībai. Lai gan viņi bieži kā iemeslu minēja prasību "netaisnīgumu", saskaņā ar sabiedrisko nepilsoņu aptauju, ko maijā veikusi SKDS mārketinga un sabiedrisko pētījumu aģentūra, vairums nepilsoņu neveica naturalizāciju, jo neuzskatīja, ka pilsonība tiem ir nepieciešama, tā kā nepilsoņi var šobrīd ceļot bez vīzas gan uz Krieviju, gan uz ES.

Gada pirmo astoņu mēnešu laikā varas iestādes saņēma 821 naturalizācijas pieteikumu: 418 no tiem tika apstiprināti, bet 403 noraidīti, jo iesniedzēji trīs reizes nenokārtoja eksāmenu vai neieradās uz to. Daži novērotāji turpināja izteikt bažas par naturalizācijas eksāmena nokārtošanas koeficienta krišanos pēdējo gadu laikā.

Tiesībsargs, NVO un Eiropas Padomes Komisija pret rasismu un neiecietību turpināja kritizēt valsts liegumu nepilsoņiem piedalīties municipālās vēlēšanās un atteikšanos samazināt to profesiju sarakstu, kurās nepilsoņi nav tiesīgi strādāt.

3. daļa. Politisko tiesību ievērošana: pilsoņu tiesības mainīt valdību

Konstitūcija un likums nodrošina pilsoņiem tiesības mainīt valdību mierīgā ceļā, un pilsoņi izmantoja šīs tiesības praksē piedaloties periodiskās un kopumā brīvās un taisnīgās vēlēšanās, kam balstītas uz universālām balsstiesībām.

Vēlēšanas un politiskā līdzdalība

Pēdējās vēlēšanas: Starptautiskie novērotāji no Eiropas Drošības un Sadarbības Organizācijas Demokrātisko un cilvēktiesību institūciju biroja (EDSO/DCIB) novērtēja 2014. gada oktobra parlamentārās vēlēšanas, kurās tika ievēlēti tā 100 deputāti, kā brīvas un taisnīgas. Saskaņā ar ziņojumu vēlēšanas norisinājās demokrātiskā un plurālistiskā vidē ar minimāliem pārkāpumiem un sniedza vēlētājiem patiesu izvēli.

Politiskās partijas un politiskā dalība: Pilsoņi var neierobežoti veidot politiskas partijas. Tomēr likums aizliedz valsts nepilsoņiem veidot politiskas partijas, ja tajās vismaz puse biedru nav valsts pilsoņi. Vēlēšanu likums aizliedz personām, kas pēc 1991. gada turpināja aktīvi darboties komunistiskajā partijā vai citās propadomiskās organizācijās, vai kas strādājušas tādās iestādēs kā bijusī Padomju Valsts drošības komiteja, ieņemt amatus valsts pārvaldē.

Sieviešu un mazākumtautību līdzdalība: Janvārī Laimdota Straujuma kļuva par Latvijas pirmo sievieti premjerministri. Pēc oktobra vēlēšanām 100 deputātu parlamenta sastāvā bija 18 sievietes, tostarp parlamenta vadītāja un trīs Ministru Kabineta biedres. Divi no sešiem Satversmes tiesas tiesnešiem bija sievietes, bet 26 no 53 Augstākās tiesas tiesnešiem bija sievietes.

Aptuveni 13 procenti no kopējā valsts iedzīvotāju skaita un 36 procenti no iedzīvotājiem, kas pārstāv etniskās minoritātes, bija nepilsoņi. Tie nepiedalījās vēlēšanu procesā un neieguva pārstāvību valdībā. Mazākumtautību pārstāvji, kas ir pilsoņi, tostarp krievu, baltkrievu, poļu un ukraiņu tautības personas, strādāja dažādās vēlētās institūcijās. Piemēram, valsts lielākās pilsētas Rīgas mērs ir krievu mazākumtautības pārstāvis. Partija Saskaņa, kuras sastāvā ir daudzi krievu tautības pārstāvji, ieguva vislielāko vietu skaitu parlamentā 2014.gada parlamenta vēlēšanās. Viens no jaunievēlētās Saeimas biedriem ir naturalizējies pilsonis no Libānas.

4. daļa. Korupcija un caurskatāmības trūkums valdībā

Likums paredz kriminālu sodāmību par korupciju amatpersonu vidū, taču varas iestādes šo likumu neieviesa pietiekami efektīvi praksē. Amatpersonas dažkārt

iesaistījās koruptīvās darbībās un pastāvēja uzskats, ka dažas personas palikušas nesodītas. Sabiedrībā plaši valdīja uzskats, ka korupcija eksistē visos valsts iekārtas līmeņos, un valdība neveidoja efektīvu dialogu ar sabiedrību, lai kļiedētu šo uzskatu. Saskaņā ar Eiropas Komisijas un Eurobarometra februāra ziņojumiem 83 procenti no valstī aptaujātajiem uzskatīja, ka korupcija bija plaši izplatīta un 57 procenti norādīja, ka tie nezinātu, kur ziņot par korupciju, ja ar to saskartos vai būtu tās liecinieki.

Korupcija: Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs (KNAB) ir galvenā iestāde, kas atbildīga par korupcijas apkarošanu. Tomēr valdības amatpersonas un NVO pārstāvji ir izteikuši bažas par to, ka atklātais konflikts, kas turpinājās starp KNAB augstākstāvošajām amatpersonām, ir negatīvi ietekmējis iestādes spēju pildīt savu uzdevumu. Aptauja presē liecināja, ka pēdējo divu gadu laikā ir ievērojami kritusies sabiedrības uzticība KNAB.

Līdz jūnijam ieskaitot KNAB ieteica uzsākt 11 krimināllietas 32 personu apsūdzībai. Minētajā laika posmā 2013.gadā, birojs uzsāka 46 krimināllietas. No janvāra līdz novembrim tiesa sodīja 104 personas par korupciju, salīdzinājumā ar 105 personām 2013.gadā.

Gada beigās turpinājās izmeklēšana lielveikala "Maxima" sabrukšanas lietā, kas notika 2013.gada 21.novembrī Rīgā, izraisot 54 nāves gadījumus. Izmeklēšanas gaitā, noskaidrojot iespējamus negadījuma cēloņus, izskanēja arī apgalvojums, ka viens no faktoriem, kas izraisījis ēkas sabrukšanu, iespējams bijusi korupcija celtniecības nozarē.

Jūnijā Augstākā tiesa apstiprināja zemākās instances spriedumu Satversmes tiesas tiesneses Vīnetas Muižnieces lietā par oficiālu dokumentu viltošanu, strādājot Saeimas Juridiskās komisijas priekšsēdētājas amatā, un apstiprināja tās lēmumu, ka apsūdzētajai jāmaksā sods 3000 eiro (\$3,750) apmērā un jāatkāpjas no amata Satversmes tiesā.

Finanšu izpaušana: Valsts amatpersonu pienākums ir iesniegt gada ienākumu deklarāciju, un varas iestādes minētajās deklarācijās izmeklē pārkāpumus.

KNAB ir atbildīgs par valsts amatpersonu darbību uzraudzību un to, lai praksē tiktu ievēroti likumi par interešu konfliktiem. Gada laikā KNAB izskatīja 100 gadījumus un 61 personai piesprieda sodu 5755 euro (\$7,190) apmērā par interešu konfliktu neievērošanu; 30 citas valsts amatpersonas saņēma aizrādījumus. Vairumā gadījumu pārkāpumi tika izdarīti neiesniedzot deklarāciju vai neievērojot

darba ierobežojumus amatu savienošanas kārtībā, kā arī komercdarbību ierobežojumus. Piecos gadījumos valsts amatpersonu vai to radnieku uzrādītie ienākumi nebija samērīgi ar viņu dzīvesveidu, kas mudināja Valsts ieņēmumu dienestu veikt pārbaudes.

Publiska pieeja informācijai: Likums par informācijas brīvību nodrošina publisku pieeju oficiālajai informācijai, un praksē varas iestādes kopumā sniedza pilsoņiem, nepilsoņiem un ārzemju plašsaziņas līdzekļiem pieprasīto informāciju.

Saskaņā ar likumu valsts amatpersonām ir jānodrošina pieeju informācijai, un tā jāsniedz 30 dienu laikā. Kopumā informācija, kas neprasa papildu apstrādi, ir pieejama bez maksas. Varas iestādes ir tiesīgas iekasēt nodevas, ja informācijas meklēšana ir sarežģīta, taču tās nedrīkst pārsniegt ietvertās izmaksas. Pieteikuma iesniedzēji var pieprasīt atbrīvošanu no maksas, un varas iestādes var maksu atcelt vai samazināt. Pieteikuma iesniedzējiem ir tiesības iesniegt apelācijas sūdzību informācijas sniegšanas atteikuma gadījumā. Likums nenosaka kriminālas vai administratīvas sankcijas par prasību nepildīšanu. Valsts iestādes saņem īpašas norādes, kas jāņem vērā, sniedzot informāciju pieteikuma iesniedzējam ar redzes vai dzirdes traucējumiem.

NVO, tostarp Latvijas cilvēktiesību centrs, kritizēja Valsts valodas centra mēģinājumus ierobežot valsts iestādēm izdot drukātus materiālus citās valodās kā vienīgi latviešu, tostarp krieviski un angļiski. Piemēram, centrs aizliedza slimnīcās izplatīt brošūras krievu valodā, kur sniegta medicīniska rakstura informācija pacientiem. Citi dokumenti krievu valodā, kuru izplatīšana tikai aizliegta, ietvēra pašvaldību avīzes un informāciju par sabiedrības drošību, tautas skaitīšanu un paziņojumus angļu valodā tūrisma aģentūrās.

5. daļa. Valsts amatpersonu attieksme pret starptautisko un nevalstisko cilvēktiesību pārkāpumu izmeklēšanu

Vairākas vietējās un starptautiskas cilvēktiesību organizācijas darbojās lielākoties bez valsts ierobežojumiem, izmeklējot un publicējot iegūtos datus cilvēktiesību lietās. Valsts amatpersonas tikās ar NVO, bieži ar tām sadarbojās un atsaucīgi attiecās pret to viedokļiem un pieprasījumiem.

Valsts cilvēktiesību institūcijas: Tiesībsarga biroja pienākums ir pārraudzīt varas iestāžu rīcību cilvēktiesību pārkāpumu gadījumos. Birojs sadarbojās ar valsts iestādēm, un nenotika tieša iejaukšanās no valdības vai partiju puses.

NVO turpināja kritizēt Tiesībsarga biroju, sakot, ka tam trūkst institucionālo pilnvaru un skaidra fokusa vai stratēģijas. Tās sūdzējās, ka birojs bieži izcēla daudzus jautājumus, kuros nesekoja aktīva turpmākā rīcība. Saskaņā ar likumu birojs publicēja gada publisko pārskatu, kurā apraksta savu darbību un sniedz ieteikumus.

Parlamentā ir pastāvīga cilvēktiesību un sabiedrisko lietu komisija, kas tiekas katru nedēļu parlamenta sanāksmju laikā, lai izskatītu ar cilvēktiesībām saistītās iniciatīvas.

6. daļa: Diskriminācija, sociālā neiecietība un cilvēku tirdzniecība

Likums aizliedz diskrimināciju uz rases, dzimuma, īpašo vajadzību, valodas, seksuālās orientācijas un/vai dzimuma identitātes vai sociālā statusa pamata, un varas iestādes ieviesa lielāko daļu šo aizliegumu.

Sievietes

Izvarošana un vardarbība ģimenē: Likumā noteikts, ka izvarošana ir krimināls pārkāpums, taču laulātā izvarošana netiek izšķirta kā atsevišķs noziegums. Kriminālsodu amplitūda bija sākot ar nosacītu brīvības atņemšanu līdz mūža ieslodzījumam atkarībā no nozieguma rakstura, upura vecuma, noziedznieka kriminālās vēstures un upura atkarības no noziedznieka. Līdz jūnijam ieskaitot sūdzētāji bija izvirzījuši 35 izvarošanas apsūdzības. Policijas pienākumos ir sākt lietu, ja par izvarošanas gadījumu ir ziņots.

Saskaņā ar likumu vardarbība ģimenē ir vainu pastiprinošs faktors noteiktos kriminālos noziegumos. Pastāv sodi par pat "nelielu" miesas bojājumu nodarīšanu, kad upuris un vainīgais ir laulātie vai bijušie laulātie. Līdz jūnijam ieskaitot policija sāka 287 krimināllietas, kurās upuris bija nodarītāja ģimenes loceklis. 106 no šiem gadījumiem tika atrisināti uz abpusējas vienošanās pamata starp pieprasītājiem, 22 gadījumi tika noraidīti un 159 no tiem turpinājās izmeklēšana. Līdz jūlijam ieskaitot sieviešu atbalsta NVO "Martas centrs" saņēma 139 sūdzības par vardarbību ģimenē.

Aprīlī spēkā stājās likumdošanas grozījumi, kas ļauj ģimenes vardarbībā cietušajiem pieprasīt, lai policija pieņem lēmumu par varmākas ierobežošanu, aizstājot iepriekšējo procedūru, saskaņā ar kuru upuriem bija šādu lēmumu jāpanāk garā tiesu procedūrā. Jaunais likums nosaka, ka policijai un tiesai jāatbild uz pieprasījumu par pagaidu aizsardzības pasākumu noteikšanu pret varmāku vienas

darba dienas laikā, kā arī to, ka vainīgajam jāatstāj mājoklis, kurā dzīvo upuris, aizstājot iepriekšējo kārtību, saskaņā ar kuru cietušajiem pašiem nācās meklēt jaunu mājokli vai patvērumu. Grozījumi nosaka arī plašāku vardarbības definējumu, ietverot fizisko, seksuālo, psiholoģisko un emocionālo vardarbību, kā arī nodrošina lielāku aizsardzību neaizsargātiem un ļaunprātīgi izmantotiem bērniem, piešķirot tiesai tiesības tos šķirt no mājām, kur tiek praktizēta vardarbība, ja vecāki vai aizbildņi to nespēj nodrošināt vai arī paši ir šīs vardarbības izraisītāji.

No aprīļa līdz septembrim policija un tiesa noteica pagaidu aizsardzības pasākumus pret varmākām 228 gadījumos. Šajā pašā laika posmā varas iestādes uzsāka 27 krimināllietas pret vainīgajiem, kas nebija ievērojuši noteiktos ierobežojumus.

Nebija patvēruma vietu, kas paredzētas īpaši sievietēm, kas cietušas no vardarbības vai ļaunprātīgas izmantošanas. Sievietes, kas cietušas no vardarbības, varēja meklēt palīdzību ģimenes krīzes centros. Taču minēto centru ietilpība bija ierobežota, un priekšroka tika dota sievietēm, kurām ir bērni. Nebija telefonlīniju, kas speciāli paredzētas izvarošanas un uzbrukumu upuriem, taču NVO strādāja ar četrām krīzes telefonlīnijām. NVO Resursu centrs sievietēm "Marta" uzturēja interneta vietnes, kas sniedza informāciju un juridisku palīdzību no vardarbības cietušām sievietēm.

Jūlijā "Martas centrs" internetā publicēja petīciju: "Beidziet vainot izvarošanas upurus tiesā!" un nosūtīja atklātu vēstuli ģenerālprokuroram, pamatojoties uz kāda prokurora apgalvojumu, ka dažos gadījumos sievietes pašas ir vainojamas pie tā, ka kļuvušas par izvarošanas vai vardarbības upuriem.

Sieviešu ģenitāliju izkropļošana/apgraizīšana: Nebija īpašas likumdošanas, kas aizlieltu sieviešu ģenitāliju izkropļošanu/apgraizīšanu un nebija ziņojumu par šādiem gadījumiem.

Seksuālā uzmākšanās: Seksuāla uzmākšanās ir pretlikumīga, taču saskaņā ar saņemto informāciju tā ir izplatīta darba vietās. Cietušajiem ir tiesības iesniegt sūdzību Tiesībsarga birojā vai Valsts darba inspekcijā. Līdzīgi kā iepriekšējā gadā Tiesībsarga birojs nesaņēma sūdzības par seksuālu uzmākšanos, kas daļēji skaidrojams ar procedūrām, kuras jāievēro reģistrējot incidentus. Arī kultūras īpatnības atturēja sievietes no sūdzību iesniegšanas par seksuālu uzmākšanos.

Reproduktīvās tiesības: Varas iestādes atzina pāru un privātpersonu tiesības brīvi un atbildīgi izlemt par bērnu skaitu, vecumu intervālu starp bērniem un to

dzimšanas laiku, kā arī iegūt informāciju un līdzekļus to darīt bez diskriminācijas, piespiešanas vai vardarbības. Veselības aprūpes iestādes un vietējās veselības NVO brīvi rīkojās, izplatot informāciju par ģimenes plānošanu Veselības ministrijas vadībā. Nebija ierobežojumu kontracepcijas līdzekļu pieejamībā. Valsts nodrošināja bezmaksas dzemdību pakalpojumus. Vīriešiem un sievietēm bija vienāda pieeja seksuāli transmisīvu infekciju diagnosticēšanai un ārstēšanai. 2014.gadā Ministru Kabinets piešķīra vairāk nekā 602855 eiro (\$754,000) reproduktīvu pakalpojumu finansēšanai bezbērnu pāriem. Tomēr tikai neliels ģimeņu skaits saņēma valsts finansējumu ārstēšanai. Aprīlī gaidīšanās sarakstā reproduktīvo pakalpojumu saņemšanai bija 422 ģimenes, jo piešķirtais valsts finansējums spēja segt tikai 660 procedūras gadā.

Diskriminācija: Sievietēm ir vienlīdzīgas tiesības ar vīriešiem, ieskaitot tiesības, ko nodrošina ģimenes likums, darba likums, īpašumu likums, mantojumu likums un tiesu sistēma. Likums aizliedz diskrimināciju darba vietā. Tika ziņots par gadījumiem, kad sievietes saskārušās ar diskrimināciju piesakoties darbā, kā arī attiecībā uz darba samaksu, kas jo īpaši attiecās uz darbu privātajā sektorā. Līdz jūnijam ieskaitot Tiesībsarga birojs bija sācis divas lietas saistībā ar diskrimināciju pret sievietēm, kas iespējams notikusi dēļ grūtniecības.

Likums aizliedz darba un atalgojuma diskrimināciju uz dzimuma pamata un pieprasa, lai darbiniekiem par vienādu darbu būtu noteikts vienlīdzīgs atalgojums. Taču valsts reglamentējošās institūcijas neieviesa šo likumu pilnībā. Saskaņā ar Labklājības ministrijas datiem vidējās sieviešu darba algas 2014.gadā bija vairāk nekā par 17 procentiem zemākas nekā vīriešu darba algas. Pēdējo gadu laikā šīs atšķirības atalgojumā ir palikušas nemainīgas.

Bērni

Dzimšanas reģistrācija: Pilsonība tiek pārmantota no vecākiem, un tikai vienam no vecākiem jābūt Latvijas pilsonim, lai nodotu pilsonību savam bērnam. Bērni, kas dzimuši valstī vecākiem, no kuriem viens ir pilsonis un otrs nepilsonis, saskaņā ar likumu piedzimstot iegūst pilsonību. Nepilsoņu bērni, kas dzimuši valstī, var tikt nekavējoties reģistrēti pilsonības saņemšanai, ja to pieprasa viens no vecākiem. Gan pilsoņu, gan nepilsoņu bērniem ir pieejami izglītības un sociālie pakalpojumi. Nebija ziņojumu par sistemātisku vai plaši izplatītu bērnu dzimšanas tūlītēju neregistrēšanu.

Ļaunprātīga bērnu izmantošana: Līdz augustam, saskaņā ar Iekšlietu ministrijas datiem varas iestādes bija saņēmušas piecus jaunus ziņojumus par bērnu

ļauņprātīgu izmantošanu un turpināja izmeklēt 29 citus gadījumus, balstoties uz iepriekšējā gada ziņojumiem. Tiesībsarga birojs saņēma sešas sūdzības par bērnu tiesību pārkāpumiem. Labklājības ministrija, kas ir atbildīga par ļauņprātīgi izmantotu bērnu rehabilitāciju, nodrošināja rehabilitācijas pakalpojumus 1561 bērniem minētajā laika periodā.

Policija veiksmīgi īstenoja likumus, kas cīnās pret bērnu ļauņprātīgu izmantošanu, lai gan NVO novēroja, ka pietrūka saskaņošanas starp bērnu tiesības sargājošajām institūcijām.

2013.gadā tikai pieņemts jauns likums ar mērķi uzlabot bērnu tiesību aizsardzību. Minētais likums paplašināja to gadījumu skaitu, kas ir policijas izmeklēšanas kompetencē, definējot, kas ir fiziska vardarbība pret bērnu, un paplašinot emocionālās vardarbības definīciju. Tas arī detalizēti nosaka minimālās profesionālās prasības skolotājiem un citiem speciālistiem, kas strādā ar bērniem.

Piespiedu un agrās laulības: Minimālais pieļaujamais vecums laulības reģistrēšanai ir 18 gadi. Saskaņā ar pēdējiem pieejamajiem statistikas datiem laulību koeficients zēniem un meitenēm, kas jaunāki par 18 gadiem, sastādīja aptuveni 0,4 procentus no kopējā laulību skaita. Likumīga laulība līdz 18 gadu vecumam ir iespējama tikai ar vecāku atļauju un ar nosacījumu, ka viens no partneriem ir vismaz 16 gadus vecs, bet otram ir vismaz 18 gadi.

Sieviešu ģenitāliju izkropļošana/apgraižšana: Nebija īpašas likumdošanas, kas aizliegtu sieviešu ģenitāliju izkropļošana/apgraižšanu un nebija ziņojumu par šādiem gadījumiem.

Bērnu seksuālā izmantošana: Saskaņā ar likumu izvarošana un bērnu pornogrāfija ir pretlikumīgas. Likums nosaka, ka izvarošana ir sodāma ar četrus vai sešus gadus ieslodzījumu, ja upuris ir ļoti jauns. Valsts policija var ierosināt tiesvedību pret seksuālu varmāku, nesaņemot sūdzību, ja upuris ir nepilngadīgs. Bērnu pornogrāfijas iegāde, demonstrēšana, pavairošana vai izplatīšana ir sodāma ar līdz pat trim gadiem cietumsoda. Nepilngadīgas personas iesaistīšana pornogrāfijas radīšanā ir sodāma ar līdz pat 12 gadiem ieslodzījumā atkarībā no bērna vecuma.

Rīgā darbojās īpaša policijas vienība ar mērķi novērst nepilngadīgu personu seksuālu izmantošanu un izskaust bērnu seksa tūrisu, stingri tiesājot pedofilus un citus bērnu ļauņprātīgus izmantotājus. Minētā policijas vienība publiski informēja par potenciālām briesmām, kas draud nepilngadīgām personām interneta

tērzētavās, un cieši sadarbojās ar vietējām sociālajām interneta vietnēm, lai identificētu potenciālo interneta seksuālo varmāku lietas.

2013.gadā valsts policija aizturēja 39 gadīgu vīrieti uz aizdomu pamata par pedofiliju, vairāku nepilngadīgu meiteņu izvarošanu un pornogrāfisku ainu ierakstīšanu ar mazgadīgām meitenēm. Viņš tika turēts aizdomās arī par aptuveni 200 mazgadīgu meiteņu pavedināšanu ar sociālo interneta vietņu starpniecību. Saskaņā ar policijas rīcībā esošo informāciju, vīrietis bija veicis minētās nelegālās darbības 10 gadu laikā. Septembrī policija nosūtīja minēto krimināllietu tālākai izskatīšanai tiesā. Līdz gada beigām tiesa vēl nebija lietā noteikusi spriedumu.

Aprīlī tiesa apsūdzēja kādu vīrieti par piecgadīgas meitenes seksuālu izmantošanu, piespriežot viņam nosacītu brīvības atņemšanu uz diviem gadiem un piemērojot pārbaudes laiku uz trim gadiem.

Bērnu nodošana aprūpei institūcijām: Tiesībsargs un vairākas NVO izteica bažas par bērnu namu noslodzi, neskatoties uz to, ka likumā noteikts, ka "ikvienam bērnam ir neatņemamas tiesības uzaugt ģimenē". Apmēram 2000 bērnu joprojām dzīvoja bērnu namos, un to skaits ir pēdējo gadu laikā turpinājies augt. Apmēram 6000 bērnu dzīvoja audžu ģimenēs vai cita veida ģimenes vidē.

Valsts bērnu tiesību inspekcija ziņoja par augstu ļaunprātīgas izmantošanas līmeni pašu bērnu vidū valsts bērnu namos un internātskolās, kas paredzētas bērniem ar īpašām vajadzībām. Par deviņiem šādiem ļaunprātīgas izmantošanas gadījumiem tika ziņots gada pirmo sešu mēnešu laikā. Inspekcija norādīja, ka oficiāli minētais ļaunprātīgas izmantošanas gadījumu skaits ir daudz zemāks par patieso līmeni, jo lielākā daļa gadījumu neatklājas trīs dienu ilgo inspekciju gaitā. Karstās līnijas kampaņas laikā maijā inspekcija sniedza 244 konsultācijas, atbildot uz jautājumiem par ļaunprātīgu emocionālu, fizisku un seksuālu bērnu izmantošanu. Gada laikā inspekcija izmeklēja 273 gadījumus, kur pārkāptas bērnu tiesības.

Starptautiska bērnu nolaupīšana: Valsts ir Hāgas 1980. gada konvencijas par starptautiskās bērnu nolaupīšanas civiltiesiskajiem aspektiem dalībniece. Vairāk informācijas par šo valsti skatiet Valsts departamenta interneta vietnē:

<http://travel.state.gov/content/childabduction/english/country/latvia.html>.

Antisemitisms

Saskaņā ar Centrālā statistikas biroja datiem ebreju kopiena sastāda aptuveni 5400 personas, taču saskaņā ar Ebreju kopienu padomes aprēķiniem ebreju kopiena

sastāda no 6200 līdz 11000 personu. Latvijas likumdošana aizliedz jebkādas izteikuma formas, kas izraisa naidu uz rases vai etniskās piederības pamata.

Gada laikā regulāri tika ziņots par antisemitiskiem starpgadījumiem, tai skaitā par antisemitiskiem izteikumiem, taču nebija ziņojumu par antisemitiskiem uzbrukumiem personām. Dažās sabiedrības grupās valdīja antisemitisks noskaņojums. Varas iestādes nosodīja antisemitismu un reaģēja un antisemitiskiem gadījumiem.

Ebreju kopienas pārstāvji, valsts amatpersonas un ārzemju diplomāti apmeklēja 4.jūlija Holokausta piemiņas ceremoniju Rīgā.

Februārī Ģenerālprokuratūra nosūtīja izskatīšanai Rīgas rajona tiesā lietu par antisemitisku naidīgiem izteikumiem. Apsūdzētais bija publiski izteicis naidīgus komentārus par ebrejiem rakstā par Izraēlas politiku. Prokurors apsūdzētajam pieprasīja nosacītu brīvības atņemšanu uz vienu gadu. Decembra beigās izmeklēšana šajā lietā joprojām turpinājās.

Maijā nezināmi ļaundari pie bērnu dārza Rīgā piekarināja zīmi "Juden Frei". Varas iestādes to noņēma un uzsāka izmeklēšanu, kas novembrī tika slēgta pierādījumu trūkuma dēļ.

Oktobrī sešu valsts pilsētu teātros tika rādīts mūzikls par godu Herbertam Cukuram, Latvijas aviācijas pionierim, kas bijis Arajs Kommando biedrs – Latvijas policijas papildvienība ar kaunpilnu reputāciju SS vadībā Vācu okupācijas laikā. Saskaņā ar aculiecinieku teikto, Cukurs nes atbildību par Latvijas ebreju nogalināšanu Holokausta laikā. Vairākas augstu stāvošas amatpersonas nosodīja šo izrādi, tostarp arī ārlietu ministrs.

Cilvēku tirdzniecība

Skatiet Valsts departamenta gada ziņojumu par cilvēku tirdzniecību šajā interneta vietnē: www.state.gov/j/tip/.

Personas ar īpašām vajadzībām

Likums aizliedz to personu diskrimināciju, kam ir fiziski, kustību, intelektuāli vai mentāli traucējumi, tādās jomās kā nodarbinātība, izglītība, medicīniskās aprūpes pieejamībā vai citu valsts dienestu pakalpojumu sniegšanā, un valsts institūcijas kopumā šos noteikumus ievēroja. Likums regulē piekļuvi gaisa pasažieru

pārvadājumiem un cita veida transportam, un gada laikā valsts un pašvaldību iestādes daļēji ieviesa šo likumu. Saskaņā ar 2013.gada Labklājības ministrijas datiem valstī bija apmēram 163000 personu ar īpašām vajadzībām.

Likums arī nosaka ēku pieejamību personām ar īpašām vajadzībām, tomēr vairums ēku tiem nebija pieejamas. NVO "Apeirons" ziņoja, ka apmēram 80 procenti jaunu un atjaunotu ēku nebija pieejamas personām ar īpašām vajadzībām un tikai 2 procenti no visām ēkām bija pilnībā pieejami.

Maijā Labklājības ministrijas darbinieki ziņoja Valsts policijai par iespējamu ļaunprātīgu izmantošanu Valsts sociālās aprūpes centra Zemgale filiālē "Ziedkalne" personām ar īpašām vajadzībām. Policija uzsāka izmeklēšanu, kas gada beigās vēl nebija noslēgusies.

Jūlijā valsts paaugstināja pabalstus personām ar īpašām vajadzībām līdz 213 eiro (\$266) mēnesī, atkarībā no invaliditātes kategorijas un nepieciešamā aprūpes līmeņa. 2013.gadā varas iestādes sāka piedāvāt personiskus palīdzības pakalpojumus personām ar īpašām vajadzībām. NVO, tostarp "Apeirons" un "Zelda", atzīmēja, ka daudzas personas ar īpašām vajadzībām nebija apmierinātas ar šiem pakalpojumiem, lielākoties dēļ grūtībām vienoties par to sniegšanas laiku. 2013.gadā valdība pieņēma politikas plānošanas vadlīnijas, lai no 2014. līdz 2020.gadam Latvijā īstenotu ANO Konvenciju par personu ar invaliditāti tiesībām. Dokuments koncentrējas uz četrām galvenajām prioritātēm: izglītība, nodarbinātība, sociālā aizsardzība un sabiedrības apziņa. Tas skāra arī dažus problēmjautājumus saistībā ar personīgiem palīdzības pakalpojumiem personām ar garīgo invaliditāti.

Likums nodrošina papildu atbalstu bērniem ar īpašām vajadzībām, nodrošinot tiem un to aprūpētājiem bezmaksas sabiedriskā transporta pakalpojumus. Likums arī paredz ģimenēm ar bērniem, kam ir diagnosticēti traucējumi, saņemt valsts apmaksātu terapiju. Bērni ar īpašām vajadzībām apmeklēja skolas. Vairākums mācījās specializētās skolās, taču bērni ar īpašām vajadzībām var apmeklēt arī parastas skolas, kas ir pielāgotas viņu vajadzībām. Kopš 2012.gada oktobra valdība skolās nodrošinājusi asistentu pakalpojumus bērniem ar īpašām vajadzībām.

Nacionālās/rasu/etniskās minoritātes

Likums aizliedz jebkāda veida uz rases piederību balstītu diskrimināciju un jebkāda veida izteikumus, kas izraisa naidu uz rases vai etniskās piederības pamata. Minoritāšu grupas pārstāvošās NVO apgalvoja, ka oficiālie statistikas dati

uzrādīja mazāku cita veida starpgadījumu skaitu, nekā tas bija patiesībā. Gada pirmajos sešos mēnešos Tiesībsarga birojs saņēma piecas rakstiskas sūdzības par diskrimināciju uz rases vai etniskās piederības pamata, salīdzinot ar vienu sūdzību, kas saņemta 2013.gadā. Gada pirmajos septiņos mēnešos policija sāka astoņas krimināllietas par naida kurināšanu uz rases vai etniskās piederības pamata. Sūdzības lielākoties bija par naidu kurinošiem izteikumiem internetā. Janvārī kāda persona tika sodīta ar deviņu mēnešu ieslodzījumu par naidpilnu komentāru publicēšanu par krievu tautības pārstāvjiem internetā.

Septembrī vecākas meitenes uzbruka skolniecei no Ukrainas bēgļu ģimenes Jelgavā, tai izsitot vairākus zobus un izraisot galvas ievainojumus. Šī incidenta izmeklēšana tika slēgta novembrī pierādījumu trūkuma dēļ.

Romu kopiena turpināja piedzīvot plašu sabiedrības diskrimināciju, kā arī augstu bezdarba un analfabētisma līmeni. Saskaņā ar Valsts pilsonības un migrācijas pārvaldes datiem, Romu kopiena valstī sastādīja 8195 personas. Novērotāji turpināja kritizēt nacionālo rīcības plānu Romu kopienu bezdarba un izglītības problēmu risināšanai, apgalvojot, ka plānam trūkst pienācīga finansējuma, un ka tas ir nepilnīgs, lai spētu būtiski uzlabot Romu kopienu dzīves apstākļus (skatīt 7.d daļu).

Sociālā neiecietība, diskriminācija un vardarbības akti, kas balstīti uz seksuālo orientāciju un dzimuma identitāti

Tika ziņots par vardarbību uz seksuālās orientācijas vai dzimuma identitātes pamata. Tiesībsarga birojs ziņoja, ka gada laikā saņemta viena sūdzība par iespējamu diskrimināciju uz seksuālās orientācijas pamata. LGBT pārstāvji ziņoja, ka sadarbība starp tiesībsargu un LGBT kopienu nebija pietiekama. NVO sūdzējās par plašu neiecietību pret LGBT personām un nepietiekamu ziņošanu varas iestādēm par uzbrukumiem un diskrimināciju.

Gada laikā NVO "Mozaīka" saņēma 17 sūdzības par noziegumiem uz neiecietības pamata pret seksuālo orientāciju, sākot ar verbāliem un fiziskiem uzbrukumiem, beidzot ar diskrimināciju darba vietā un sliktu izturēšanos skolā. Gada beigās turpinājās divas kriminālizmeklēšanas pret aizdomās turamajiem, kas sāktas 2013.gadā. Pirmā lieta bija vērsta pret ekstrēmistu, kas vācis munīciju ar nolūku veikt uzbrukumus "EuroPride 2015" pasākumu laikā Rīgā, savukārt, otra lieta bija vērsta pret personām, kas izteikušas nāves draudus "Mozaīkas" valdes locekļiem.

Aptauja par tēmu "Attieksme pret seksuālajām minoritātēm," ko 2014.gada septembrī veikusi "Mozaīka", liecināja, ka neiecietība pret LGBT pārstāvjiem Latvijā ir augusi. Saskaņā ar šo aptauju 65 procenti no respondentiem iebilda pret "EuroPride" pasākumiem Rīgā 2015.gadā, un tikai 4 procenti tos atbalstīja. 28 procenti respondentu nosodīja homoseksuālas attiecības.

Decembrī kādas politiskās partijas reģionālā vadītāja "Twitter" vietnē izteica homofobiskus apgalvojumus. Amatpersonas, tostarp minētās personas partijas biedri, asi kritizēja šos apgalvojumus un viņu piespieda atkāpties no partijas valdes. Policija uzsāka izmeklēšanu, lai noteikti, vai šo incidentu var uzskatīt par naida noziegumu. Gada beigās izmeklēšana vēl nebija noslēgusies.

17.maijā, Starptautiskajā prethomofobijas dienā nezināmas personas norāva varavīksnes karogu un kārti pie Nīderlandes vēstnieka rezidences. Nākošajā dienā karoga kārts tika atrasta upē, taču pats karogs netika atrasts. Policija sāka izmeklēt šo incidentu, un gada beigās izmeklēšana vēl nebija noslēgusies.

Novembrī ārlietu ministrs caur sociālajiem medijiem paziņoja par savu homoseksualitāti. Viņš ir pirmais augsta ranga politiķis valsts vēsturē, kas publiski paziņojis savu seksuālo orientāciju.

7. daļa. Darbinieku tiesības

a. Apvienošanās brīvība un tiesības uz darba koplīguma slēgšanas pārrunām

Likums nodrošina tiesības visiem darbiniekiem dibināt un apvienoties neatkarīgās biedrībās, slēgt darba koplīgumu un organizēt likumam atbilstošus streikus. Likums aizliedz arodbiedrību diskrimināciju un darba devēju iejaukšanos arodbiedrību funkcijās, kā arī nodrošina atjaunošanu darbā pēc darbinieka nelikumīgas atlaišanas, ieskaitot atlaišanu par darbību arodbiedrībā. Novembrī spēkā stājās jauns likums, kas atcēla atsevišķus ierobežojumus saistībā ar arodbiedrību dibināšanu.

Tomēr daži no šādiem ierobežojumiem ir palikuši. Dienējošajām militārpersonām nav atļauts dibināt arodbiedrības vai būt to biedriem. Lai gan likums paredz tiesības streikot, ir aizliegti streiki, kas saistīti ar sabiedrisko drošību, kā arī ir aizliegts streikot tādām svarīgām profesijām kā tiesnešiem, prokuroriem, policijas darbiniekiem, ugunsdrošības, ugunsdzēsības un glābšanas dienestu darbiniekiem, robežsargiem, valsts drošības iestāžu darbiniekiem, ieslodzījuma vietu uzraugiem un personām, kas dienē Nacionālajos bruņotajos spēkos. Likums aizliedz

"solidaritātes" streikus darbiniekiem, kurus tieši nesaista darba līgums, kas noslēgts starp streikotājiem un to darba devēju - šo ierobežojumu kritizē vietējās darba tiesību organizācijas. Likums paredz arbitrāžas mehānismus, ko augstāk minētie darbinieki var izmantot streika vietā.

Varas iestādes kopumā piemēroja atbilstošo darba tiesību likumdošanu. Resursi, pārbaudes un problēmu risināšana bija atbilstoši. Sodi par pārkāpumiem svārstījās robežās no vairākiem simtiem līdz vairākiem tūkstošiem eiro, tomēr tie bija nepietiekami, lai novērstu pārkāpumus. Administratīvas un juridiskas procedūras mēdza ieilgt un lietas tikt pārsūdzētas. Gada laikā darba tiesību organizācijas izteica bažas par diskrimināciju no darba devēju puses, pamatojoties uz piederību arodbiedrībai.

Apvienošanās brīvība un tiesības slēgt darba koplīgumu kopumā tika ievērotas. Darba ņēmēju organizācijas dažos gadījumos bija neatkarīgas no valsts vai politiskajām partijām, kā arī no darba devējiem un darba devēju asociācijām. Netika ziņots par pārkāpumiem saistībā ar apvienošanās brīvību vai darba koplīguma slēgšanu.

b. Piespiedu un obligātā darba aizliegums

Likums aizliedz visa veida piespiedu vai obligāto darbu. Gada laikā netika ziņots par piespiedu darba gadījumiem.

Varas iestādes veiksmīgi ieviesa likumdošanu. Gada laikā Labklājības ministrijas pakļautībā esošā Valsts darba inspekcija (VDI), kas atbildīga par darba likumu ieviešanu, regulāri apsekoja darba vietas un nekonstatēja nevienu piespiedu darba gadījumu. Taču nepietika resursu, lai varētu veikt atbilstošas ilgtermiņa izmeklēšanas ar nolūku konstatēt piespiedu darba gadījumus. Valsts algo NVO, kas veic izglītojošas kampaņas valsts mērogā, lai veicinātu iedzīvotāju informētību par piespiedu darbu. Noteiktie soda mēri sasniedza līdz 15 gadiem cietumsoda un bija pietiekami stingri salīdzinājumā ar līdzīga veida noziegumiem.

c. Bērnu darbaspēka izmantošanas aizliegums un minimālais nodarbināto vecums

Ar likumu noteikts minimālais nodarbināto vecums ir 15 gadi, tomēr, saņemot rakstisku vecāka atļauju, bērni no 13 gadu vecumu var strādāt noteiktus darbus ārpus skolas laika. Likums aizliedz personām, kas jaunākas par 18 gadiem, strādāt nakts stundas vai virsstundas. Labklājības ministrijas Valsts darba inspekcijas

(VDI) inspektori, kas atbildīgi par bērnu nodarbinātības likumu ieviešanu, pildīja to veiksmīgi. Gada laikā nebija ziņojumu par pārkāpumiem, kas saistīti ar bērnu nodarbināšanu. VDI resursi un pārbaudes bija atbilstošas. Par pārkāpumiem bija paredzēti naudas sodi, kuru amplitūda ievērojami atšķīrās atkarībā no pārkāpuma pakāpes un biežuma. Parasti to apmērs bija pietiekams, lai novērstu pārkāpumus.

d. Diskriminācija uz nodarbinātības vai nodarbošanās pamata

Darba likums un noteikumi aizliedz diskrimināciju uz rases, dzimuma, īpašu vajadzību, valodas, seksuālas orientācijas un/vai dzimuma identitātes, HIV pozitīva rezultāta, citu transmisīvu slimību vai sociālā statusa pamata. Varas iestādes veiksmīgi īstenoja šos likumus un noteikumus praksē. Diskriminācija uz nodarbinātības vai nodarbošanās pamata bija saistīta ar dzimumu un etnisko piederību.

e. Pieņemami darba apstākļi

Janvārī stājās spēkā minimālās mēnešalgas paaugstinājums līdz 341 eiro (\$426).

Saskaņā ar likumu darba nedēļa nedrīkst pārsniegt 40 stundas, ietverot vismaz vienu 42 stundu atpūtas periodu nedēļā. Maksimāli pieļaujamo virsstundu apjoms ir 144 stundas četru mēnešu periodā. Darbiniekiem nav atļauts strādāt vairāk nekā 24 stundas pēc kārtas, 56 stundas nedēļā vai virsstundas ilgāk par 6 dienām pēc kārtas. Likums nosaka kompensācijas maksu vismaz 100 procentu apmērā par virsstundām, ja vien līgumā nav atrunāti citi kompensācijas veidi. Likums dod tiesības darbiniekiem izmantot apmaksātu ikgadēju atvaļinājumu 28 kalendāro dienu apmērā.

Likums nosaka minimālus darba veselības un drošības standartus darba vietā. Lai gan darbiniekiem ir likumīgas tiesības izvairīties no situācijām, kas apdraud to veselību vai drošību, neriskējot zaudēt darbu, varas iestādes šajās situācijās nodarbinātajiem nenodrošināja efektīvu aizsardzību.

Visu gadu turpinājās izmeklēšana lielveikala "Maxima" lietā, kas sagruva 2013.gada 21.novembrī, nogalinot 54 personas, ar nolūku noskaidrot ēkas sagrašanās cēloņus un atbilstību darba drošības standartiem lielveikalā.

Līdz novembrim ieskaitot inspekcija bija ziņojusi par 33 letāliem negadījumiem darba vietās, 12 no kuriem bija dabisks cēlonis; un 129 bija darba traumas. Lielākā

daļa darba traumu un nelaimes gadījumi notika celtniecības, kokapstrādes un mežapstrādes jomā.

Valsts darba inspekcijas pienākums ir nodrošināt minimālās darba algas noteikuma ievērošanu, kā arī to ierobežojumu ievērošanu, kas attiecas uz darba stundām un darba veselības un drošības standartiem. Inspekcijai bija atbilstoši resursi, lai veiktu pārbaudes un risinātu darba standartu problēmas. 2014.gadā inspekcijā strādāja 109 darba inspektori. Par pārkāpumiem bija paredzēti naudas sodi, kuru amplitūda ievērojami atšķīrās atkarībā no pārkāpuma pakāpes un biežuma. Parasti to apmērs bija pietiekams, lai novērstu pārkāpumus.

Saskaņā ar 2012.gada " Darbaspēka aptauju", kas ir jaunākie pieejamie šāda veida dati, 34,1 procents nodarbināto apgalvoja, ka to saņemtā neto darba algu bijusi mazāka par minimālo noteikto atalgojumu. Bija grūti noteikt patieso nepietiekami atalgoto personu skaitu dēļ lielā nelegālās ekonomikas īpatsvara, kas saskaņā ar novērtējumu sasniedza 39 procentus no IKP. Darbinieki, kas veic zemas kvalifikācijas darbu vai strādā mazumtirdzniecības jomā, kā arī daži valsts sektorā nodarbinātie, piemēram, ugunsdzēsēji, bija biežāk pakļauti nelabvēlīgiem darba apstākļiem, tostarp garām darba stundām, nepietiekamam virsstundu atalgojumam un patvaļīgām atalgojuma izmaksām.